

**PREDAVANJE NA 46. DANIMA
BOSANSKOHERCEGOVAČKE FOTOGRAFIJE**

Travnik, septembar / rujan 2012. godine

„PORTRET U FOTOGRAFIJI“

Pripremio Mirsad Mujanović MF AUFBIH, AFIAP

PORTRET U FOTOGRAFIJI

Za ovu temu sam se opredijelio jer smo u posljednje vrijeme svjedoci pogrešnog poimanja „umjetničkog“ portreta, naročito kod mladih autora. U eri veoma brzog razvoja digitalne tehnologije i tehnike sve je više fotografa. I to je dobro. Ali nije dobro kada neki od njih uobrazu da su tvorci izvanrednih „umjetničkih“ portreta samo zahvaljujući činjenici što su vlasnici jako skupe fotografske opreme. Po toj logici svi zanatski fotografi imali bi u svojim studijima obilje portreta koje bi nazivali umjetničkim. Pri tom se zaboravlja činjenica da kreativni portret (ovaj pojam mi je bliži od pojma „umjetnički“) mora da sadrži mnogo više od puke registracije lica portretisanog. Prije svega, fotograf sa takvim ambicijama mora zabilježiti treptaj duše u očima našeg modela u neponovljivom momentu, kada je portretisani „najsličniji samom sebi“. A šta to znači, navodeno je detaljnije u tekstu koji slijedi.

Za ovo predavanje sam koristio zabilješke sa predavanja jednog od mojih cijenjenih mentora u foto školi u Trebinju, fotografa Vidoja Mojsilovića, zatim tekstove iz knjige „Fotografija“ autora Đorđa Bukilice i Dušana Milovanovića. Autori priloženih fotografija u ovoj temi su, po meni, najveći portretisti svih vremena: Jusufa Karsh, Filip Helsman i Irving Pen.

Osim toga, usudio sam se postaviti i nakoliko mojih portreta kao ilustracije pa neka mi čitaoci ovih redova oprostite za ovu drskost .

Fotografija je imala i ima značajnu ulogu na planu portreta. Ona je preuzela tu ulogu od slikarstva, jer je mogla da vjerno, istinito prikaže lik čovjeka, a to je područje gdje, u odnosu na slikarski portret, fotografski portret pokazuje neumoljivu prednost. Kako je u početku bila skupa, fotografija je mogla da bude zadovoljstvo i svojina imućnijih građanskih slojeva. Šira društvena potreba za posjedovanje tog, za to vreme, magičnog proizvoda, zaostajala je za razvojem tehnike i tehnologije fotografskog postupka, za onaj vremenski raskorak koji je bio neophodan da se negativski i pozitivski postupak učine jednostavnijim, bržim i jeftinijim. Imati fotografski portret u to vreme bila je stvar prestiža i određenog društvenog ugleda.

Portret u fotografiji ima veoma važno mjesto: to je prvorazredni, najrazličitiji, najsloženiji motiv i čest kamen spoticanja za fotografe. Dobar portret nije pravo niti svojina svakog fotografa. Jedni nisu vični tehničari portretisanja, drugi nemaju talenta, a neki udovoljavaju trivijalnim željama modela.

Ono što je najvažnije od svega to je čovjek iza fotoaparata. Stoga su se neki fotografi pokazali inferiorniji od tehnike sa kojom se služe i manje senzibilni od senzora svoga tehnološkog ljubimca ili emulzije filma sa kojim snimaju.

Definicija portreta - Izražajnost - Likovne karakteristike.

Fotograf pri snimanju portreta mora da bude sposoban da odmah uvidi, bez dozvoljenih grešaka, koje su karakteristične crte jednog čovjeka i da potpuno usvoji poznatu Matissovu misao:

"Može se uvijek pretjerati u pravcu istine... najbolji portret je onaj gdje je model opterećen tolikom sličnošću da postaje sličniji od samog sebe."

„ Ne samo da slika treba da liči na model“, kaže čuveni francuski fotograf-portretista i esejista Daniel Maskle, „ već model treba da liči na svoju sliku.“ "Ono što je glavno za snimanje portreta, razmatra Maskle, to je mozak, oko i srce umjetnika. Mozak koji treba da misli, ispituje, sudi, razmišlja, pronalazi. Oko koje treba da gleda, vidi, opipava, odmjerava, sračunava, otkriva. Srce koje treba da osjeti i voli. Sve ovo treba da bude nehotično, iznenadno i automatsko... Pravi portret se ne stvara silom pravila, trikova i retuša, ne fabrikuje se pomoću reflektora, formula i propisa. On nije "umjetnetnički" zato što je dovoljno oštar ili zato što ga je autor napravio po pravilu "zlatnog reza" u kome učestvuju četiri "glavne tačke"... Uspjeva se kada se ima strasti i instikta za likovno. Lijep je onda kada ga je umjetnik stvorio ni iz čega u pravom trenutku, bespovratnom, nepogrešivom, u trenutku kada se sagledavaju atomi duše u bljesku očiju..."

Prvo i najvažnije, dakle, jeste da se obrati pažnja na izražajnost modela odnosno portreta. To znači da dobar portret reflektuje unutrašnje preživljavanje ličnosti. Treba uhvatiti živi izraz, što znači na svaki način izbjegavati da model "pozira", ne bi li "lijepo" izgledao na slici. Ekspoziciju izvršiti u trenutku kada model "najviše liči na sebe", jer je to jedini način da se uhvati njegovo biće, njegova suština. Nikada ne obraćati pažnju kada model kaže da hoće lijepo da ispadne na fotografiji. Portretna fotografija je prije svega studija karaktera, vjerno dati lik jednog čovjeka, Čovjek na fotografiji treba da ima takvu psihološku koncentraciju i likovne karakteristike, koji ga u dovoljnoj mjeri karakterišu kao tipa, sa oznakom njegovog socijalnog porijekla, zanimanja i rasnih osobenosti. Tome je sve podređeno, a ako treba da se naglasi, fotografu stoji na raspolaganju - kako ćemo vidjeti - osvjetljenje, ugao kamere, ekspozicija i obrada.

Uspostavljanje kontakta - " Idealni" portretisti - Šta se želi postići - Gledanje ili ne u kameru - "Poza istine"

Najvjernije ćemo prikazati jednog čovjeka ako ga odlično poznajemo. Drugim riječima, prilikom prilaženja snimanju portreta fotograf postavlja sobi cilj: Zašto snimam tog i tog čovjeka, koje karakteristične izraze sa njega želim da dobijem.. . Fotograf treba da postupa kao veliki slikari, koji neće dodimuti četkicu prije nego što imaju minijaturu biografsku skicu svoga modela. Idealni fotograf jedne bebe bila bi

njena majka, muža njegova supruga itd.

Model mora dobro da se upozna i uspostavi prisan i prijateljski kontakt. Neki profesionalni fotografi, u fazi uspostavljanja kontakta sa modelom i za vreme priprema, puštaju muziku. Jusuf Karsh, na primjer, uvijek prije snimanja vodi dugi razgovor sa modelom. Čuveni fotograf Filip Halsman, jedini fotograf koji je održao propovijed o fotografiji u jednoj crkvi u Bruklinu, izuzetno se zanimao za psihologiju i proučavao je. On je smatrao da portret, ako fotograf shvati suštinu psihologije svoga modela, može da otkrije suštinske crte čovjekove ličnosti. Fotograf mora da zainteresuje model za svoj rad, da zadobije njegovu saradnju i da ga uvjri da je s njim moguće napraviti uspjele portrete. Neka govori sa zanosom o svome radu i to uvijek u množini, jer se tako pruža i modelu mogućnost da saradjuje u snimanju. U većini slučajeva model će u toku snimanja da otkrije razloge svoga skrivenog straha ili neke mentalno zapreke, a kada se jedanput upoznaju, onda nema više prepreka. Žurbom se neće ništa postići, a ni dugim pripremanama. Model mora u fotografa da vjeruje, da mu on ulije povjerenje da zna svoj posao. A fotograf takodje da zna šta želi da postigne, kakav emocionalni izraz da izvuče: spokojstvo, ljupkost, dramatičnost, bezbrižnost, živost, dostojanstvo, šarm, erotičnost, excentričnost ... Razgovarajući s njim strpljivo i sa razumijevanjem o stvarima koje ga zanimaju, model će postepeno da otkloni uobičajenu ukočenost pred kamerom.

Često međutim fotograf ima vrlo malo vremena za portretisanje i zato mora da radi munjevito. Karsh, koga nazivaju "Karavađio fotografije" i koji je maltene sve državnike svoga vremena snimio, osim Mao Cetunga i pape Ivana Pavla I, imao je samo četiri minuta na raspolaganju da snimi Čerčila. (1. slika)

Snimanje De Gola trajalo tridesetak sekundi. Veliki francuski državnik ušao je u prostoriju i Karsh je samo jedanput pritisnuo okidač. De Gol se zahvalio, rekao "dovidjenja" - i izašao. (2. slika)

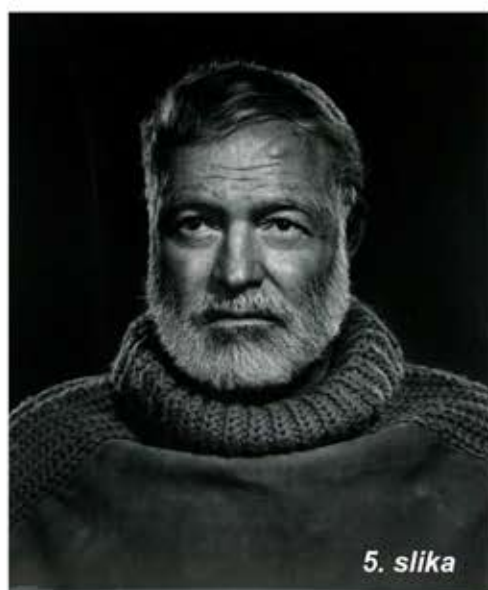

Ne gledajte stalno u tražilo. Mnogo je bolje, ako to uslovi dozvoljavaju, da se okida žičanim okidačem, ili još bolje daljinskim. Oči su vam tako slobodne da budu u najdirektnijem kontaktu sa modelom i lišeni ste opasnosti da ćete propustiti neki izraz zbog umanjenog lika u tražilu. "U odlučnom trenutku treba neizostavno gledati model pravo u oči, a nikako preko mutnog stakla", smatra Maskle. Ako se model okrene na jednu stranu dobiće se dvije prednosti: ruke će biti više-manje na istoj distanci kao i glava, što je bitno za oštrinu tih dijelova kadra, naročito ako se radi maksimalno širokim otvorom blende, a uz to model će imati prirodnije držanje. (3. sl.)

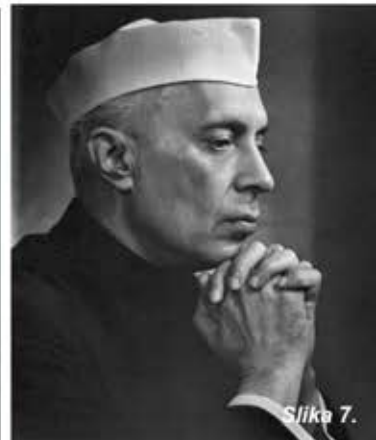
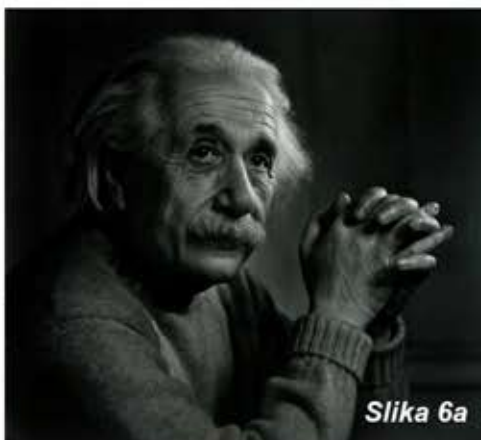

Dobro je kada je model okrenut u jednom pravcu, a glava preko ramena gleda u drugom pravcu. Kao da se model iznenada okrenuo da bi fotografu odgovorio na neko pitanje. To je trik koji često uspijeva. (4. sl.)

Sve poze se mogu svesti na tri osnovne: sa lica-anfas, (5. i 5a .sl.)

tri četvrtine (6. 6a sl.) i profil (7. sl.) . Najsugestivniji su anfasni portreti, jer, to je uistini pravi portret. Od svih poza ovo je najvažnija, i najneposrednija. To je "poza istine", jer ona ne skriva ništa: na isti način prikazuje i ljepotu i nedostatke jednog lika.

Portret u ambijentu - Raspoloživa svjetlost - okolni predmeti – Položaj glave – Ugao kamere

Portret u ambijentu je vrlo starog datuma, Nekada se to zvalo "portret kod kuće" i prvi takvi portreti bili su pravo otkrovenje u odnosu na klasične portrete iz ateljea. Portreti krajem 19. vijeka prikazivali su slavne ličnosti iz svijata pozorišta i drugih umjetnosti u njihovim domovima, ateljeima, iza scene, na njihovim radnim mjestima. Današnji posmatrač tih divnih portreta ne uživa samo u ekspresijama i držanju modela, već takav portret prima i kao likovni dokumenat jednog odredjonog miljea.

Snimanje portreta u ambijentu danas je svakodnevna praksa fotografa. I ovde izraz modela ne smije biti indiferentan, medjutim, za portret u ambijentu to je lakše izbjeći, jer model može da obavlja svoj posao, što će mu neminovno zaokupiti pažnju i koncentrisati ga na ono što radi. (8. i 9. sl.)

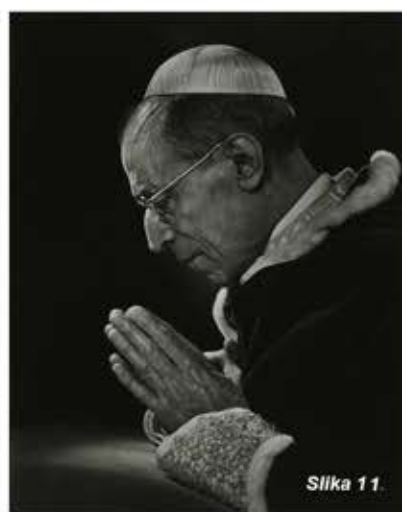

Za ovakve portrete se obično koristi raspoloživa svjetlost ambijenta, ali i uz reflektore za specijalne efekte ili dosvjetljavanje, ako imamo dovoljno vremena za pripremu.

Kod snimanja portreta u ambijentu, okolni predmeti,, "dekor", uključeni diskretno i promišljeno, podvući će prirodnu atmosferu ambijenta i sa svoje strane još više će potencirati i odraziti ličnost modela. Ličnost jednog čovjeka ne izražava se samo u pokretima, položaju nogu i ruku, u stavu ili kretanju tijela, držanju, načinu odijavanja frizuri, već i sredinom u kojoj živi. Jedina tajna oko aranžiranja dekora sastoji se u tome, da se različiti elementi usklade međusobno, tako da izgledaju čvrsto povezani i sjedinjeni, i da je uvijek od primarne važnosti model, a ne, na primjer kućni nameštaj ili razni ukrasni predmeti.

Postoje izvjesni zakoni kod snimanja portreta, ali oni su vrlo relativni. Gledati ili negledati u kameru, da linija očiju bude u gornjoj trećini slike, sa ili bez sjenki, mima ili nemima pozadina. Sve to zavisi od načina prilaženja modelu od strane fotografa i šta želimo postići. Mada postoje izuzeci, ipak položaj glave sugerira izvesno raspoloženje. Glava zabačena unazad, sa linijom očiju bliže gornjoj ivici slike, sugerira utisak superiornosti, snage, odlučnosti, agresivnosti. (10. sl.) Pogled na dole daje utisak staloženosti, skromnosti, meditiranja, potištenosti. (11. sl.) Krupan plan koso postavljen, sugerira veselost, nemirnost, nestalnost. (12. sl.)

Ugao kamere takođe pojačava utisak. Odlučnost, snaga, čvrstina, oholost, potencira se snimkom iz žablje perspektive. (13. sl.) Kod profilnih portreta treba ostavljati prostor ispred glave, da se ne bi dobio utisak da će glava "ispasti" iz fotografije, jer inače pogled se udaljava, bježi izvan slike. (14. sl.) Profilni portret treba odabrati kada je osoba anatomski "prepoznatljivija" nego u nekom drugom položaju. Dobar primjer je svakom prepoznatljiv profilni portret Alfreda Hičkoka(15. sl.) , dok se na tročetvrtinskom portretu fotografa Irvinga Pena, Alfred ne prepoznaje tako brzo (16. sl.) iako se i ovdje radi o izrazito dobrom portretu. Isto možemo reći i za vrlo prepoznatljivi profil podmorskog istraživača Kustoa (17. sl.)

Slika 13.

Slika 14.

Slika 15.

Slika 16.

Slika 17.

Oči i usta – Osmijeh.

Činioci koji direktno utiču na izražajnost portreta su oči, usta i ruke. Oči izražavaju sav emocionalni raspon jedne ličnosti. (18. sl.). One su putokaz do karaktera, oči su prilaz ili prepreka do ličnosti jednog čovjeka.

Slika 18.

Oči nepogrešivo odaju našu tajnu kada smo umorni, srećni ili žalosni, bez obzira koliko se mi trudili da prikrijemo nepoželjno osećanje ili raspoloženje, odnosno reagovanje. One su ključ za iznošenje istine o jednom čovjeku. Bez obzira na duhovne ili emotivne vrijednosti

koje oči izražavaju, najvažnije je da gledaju u ispravnom pravcu. Ako gledaju na jednu stranu, čak vrlo malo, mogu dati lukav, šeretski izraz

koji takođe priča istinu o liku ispred nas. Kao pravilo se može uzeti da oči gledaju u pravcu u kojem je i glava okrenuta. Kod anfasnog portreta pogled je upravljen direktno u objektiv. Na taj način se stvara veza između lika i posmatrača. Kod tročetvrtinskog portreta imamo tri pravca pogleda: jedanput pogled može da je usmjeren u posmatrača, drugi put to je pogled za sebe, a treći pravac je pogled koji se zatvara u sebe. Zbog svega toga, oči moraju da budu oštre na fotografiji. Kod portreta u tri četvrtine, ako se radi punim otvorom blende, može da se desi da jedno oko bude oštro a drugo neoštro. To vrlo ružno djeluje na fotografiji i zato pažljivo uoštriti i malo više zatvoriti blendu. Usta se također moraju pažljivo posmatrati, jer i ona otkrivaju karakter čovjeka. Nije na svome mjestu širok osmijeh na licu čovjeka čiji se portret želi dati ozbiljno i dostojanstveno. Ali ako se baš želi osmijeh, onda treba snimati trenutak neposredno prije ili poslije punog osmijeha.

Izražajnost ruku – Skrivena ljepota ruku – Specifični gestovi ruku- Oblik – Sjećanje članaka - Ležernost pokreta

Slika 19.

I ruke variraju u karakteru i ljepoti. One nikada nisu neosetljive na emocionalno stanje koje model doživljava. Iz izvjesnih psiholoških razloga ruke su čvrsta spona za mentalne procese i tako služe kao dobra žižna tačka karaktera jednog čoveka. (19. sl.)

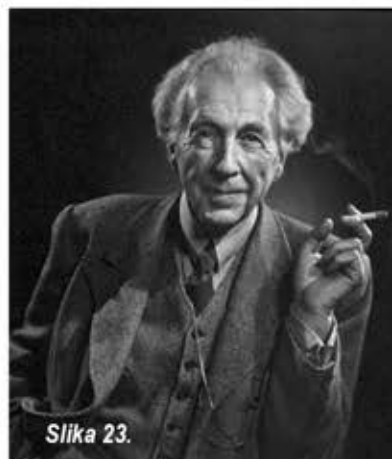
Slika 20.

Poznato je na primjer koliku važnost Karsh pridaje rukama svojih modela. Njegov čuveni portret Pikasa karakterističan je baš zbog ruku. Te ruke su imale odlučujući uticaj na umjetnost našeg vijeka. (20. sl.)

Ili već pomenuti primjer sa Čerčilom, kada je Karsh neposredno pred snimanje zapajenom državniku izvukao iz usta njegovu omiljenu cigaru. Baš ruke na portretu podvlače državničku nepokolebljivost, hrabrost i izvesni cinizam ovog velikog državnika. Nije čudo što je Čerčil rekao Karshu da on može da postigne da se lav koji urla smiri - da bi mogao da ga

fotografiše. Ova Čerčilov portret je jedan od rijetkih gdje on ne drži cigaru u ustima. Doživio je rekordan broj kopija u svim tadašnjim novinama.

Ruke su poslije lica najindividualniji i najizražajni dio tijela. Kada je lice bezizražajno, ono otkriva manje psihologije nego ruke. Skrivena ljopota katkad bljesne preko njih, ali izraz može da bude izdan od grubih i primitivnih ruku. Njihova izražajnost upotpunjuje izražajnost lica, i tome se naročito teži u reporterskoj fotografiji, modnoj i primjenjenoj. One služe i kao sredstvo za oslobodjenje ukočenosti kod modela, stvarajući odgovarajuću atmosferu i pokazujući značenje neke akcije. Čim su ruke nečim zauzete, fotograf oslobadja svoj model ukočenosti, koju je inače katkad vrlo teško izbjeći. (21. 22. 23. sl.)

Specifičnim gestovima povećava se isražajnost i stvara ubedljivi ljudski elemenat na slikama. Na primjer: gestikulacije ubedjivanja uličnih prodavača, vikanje s rukama na ustima, ili pažljivo slušanje sugovornika sa rukom na uhu, pljeskanje ručica beba ili držanje igračaka. Nečije ruke izgleduće sve dotle lijepo dok se ne traži da budu neprirodne. Kada ruke treba istaknuti na slici, njihov oblik će se poboljšati ako je svaki prst na ruci jasno ocrtan. (24. 25. slika)

Ruke je najbolje prikazati sa strane ili tročetvrtinski. Tako će se reducirati nezgrapna masa šake i istovremeno poboljšati njeni izražajni kvaliteti. Ako ruke nešto dodiruju onda obratite pažnju na njihovu individualnost.

Ne smije se dozvoliti da se ruke spuštaju nepromišljeno ili kao slučajno, kao da su od voska ili neka mrtva stvar. Raširena ruka ili stisnuta šaka takodje ne ispadaju lijepo, osim ako je svjetlost dobro postavljena. Ne pokušavajte da ruke postavite tako da budu pretjerano savijene ili iskrivljene u članku, ili da ma koji zglob bude u takvom položaju. Potpuno savijen članak se takodje ne preporučuje, jer sugerira malaksalost, beživotnost. Uspravan članak sugerira snagu, dok vitkom, nježnom rukom koja pada niz tijelo postiže se tipično ženski gest.

Izbjegavajte sječanje članka nekim drugim dijelom tijela, odjećom ili ivicom slike. Sječanje je između članka i lakta, ako baš nikako ne može da se izbjegne. Ružno izgledaju ruke na fotografijama na kojima je ruka isječena u neposrednoj blizini lakta. Ako se ruke potpuno izbacuju iz snimka, loš efekat će znatno da se umanjuje jednim malim dijelom ostavljenim radi ravnoteže, tj. dio ruke ispod ramena. Zahvat i snaga kojom se drži predmet moraju biti svojstveni, tipični rastu i prirodi modela. Predmeti koji su sami po sebi lijepi i mali drže se razumljivo nježno. Predmet u ruci treba da bude uobičajen za onoga koji ga drži.

Kada je predmet u ruci, neka je u skladu sa kompozicijom. Ne smije se dozvoliti da suviše dominira.

Ruka se postavlja prema licu na mnogobrojne načine, ali ma šta da ruka radi ili bilo čim da je zaposlena, vrlo važno je da bude ležerna. .

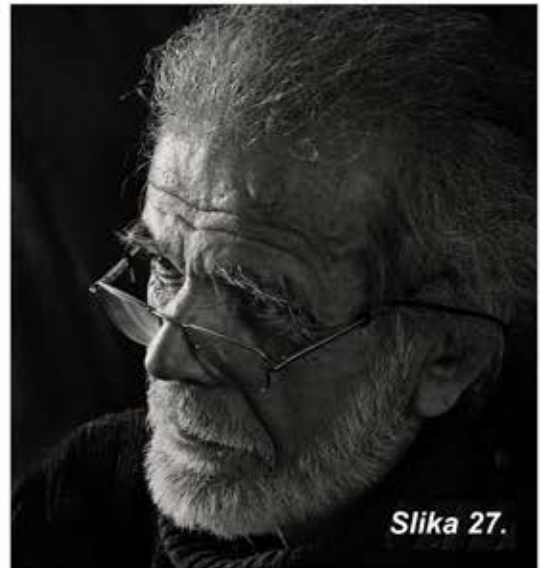
Napomena da ruke treba da liče na ruke naizgled je smiješna, ali je prosto nevjerovatno kako često ruke ne liče na ono što jesu. Pazite da prsti ne dobiju oblik trupaca. To se dešava kada su potpuno savijeni prema dlanu, kada prsti izgledaju kao da su amputirani. Ruke neka budu u istom planu sa telom ili glavom. Ako su bliže kameri doći će do iskrivljenosti, a što je još gore, biće izvan fokusa.

Karakter svjetlosti – Direktno svjetlo - Difuzna svetlost - Sjenke - Prozorsko svjetlo

Karakter svetlosti takodje pomaže u postizanju utiska. Starije osobe se osvjetljavaju direktnom, tvrdom svetlošću sa strane, sa jačim svetlosnim kontrastima, (26. 27. sl.) dok mlađe, naročito djeca i djevojke, žene, mekšom svetlošću, bogatijom blagim tonovima i više iz pozicije kamere. (29. 30.sl).

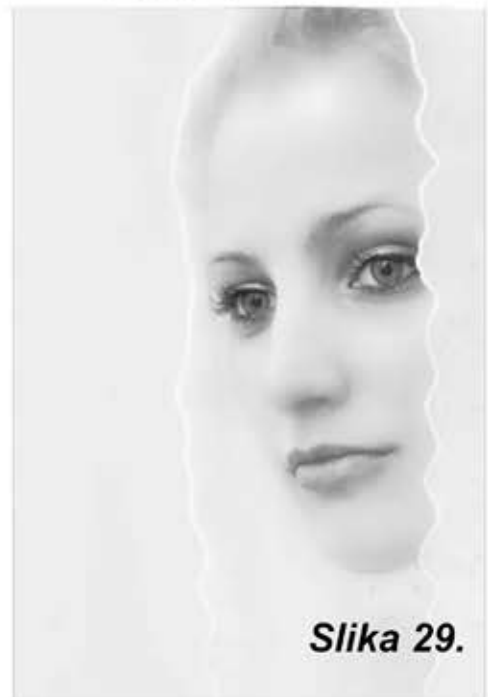
Slika 26.

Slika 27.

Slika 28.

Slika 29.

Za "uljepšavanje" modela, pogotovo za star i smožuran, kada i treba prikazati u svoj njegovoj jednostavnosti, prirodnoj plastičnosti i ljepoti, difuzna svetlost je najpogodnija (u sjenci kuće ili nekog, zida, na pjeskovitoj obali), Blagost takvog osvetljenja je tako velika, da zahteva korigovanje: snimajte vrlo kratkom ekspozicijom a razvijajte vrlo dugo, čak dva puta duže nego što bi inače bilo potrebno.

Pri snimanju na dnevnoj svotlosti blage sjenke će znatno da ožive portret. Najbolji časovi za snimanje su poslednja dva časa pred zalazak, odnosno prva dva po izlasku sunca. Koristite sunce kao protivsvjetlo za snimanje osoba sa plavom kosom, a osjenčene površino lica osvetlite reifektovanom svjetlošću od svitlih površina: bijelog platna, papira ili kartona, prevučenog staniolom, a najbolje je bljeskavim svjetlom. Ono, međjutim, ne smije da bude suviše jako jer će djelovati neprirodno. Kao opšte pravilo svjetlosni odnos između osvetljenih dijlova glave i onih u sjenci ne bi trebalo da prolazi 1:4.

Sunce je odlično i za snimanje portreta u enterijeru, pored prozora.

Vrlo dramatični portreti su sa jakim sjenkama", ako se koristi samo sobno osvjetljenje, a lirski, sa lijepo modulisanim sjenkama, uz neki difuzer. Za neutralnu pozadinu u sobi najbolja je jedna od sljedećih boja: crna, tamnosiva, svijetlokrem, siva ili bijela. Zavjese mogu biti efektne kao pozadina, posebno za portrete dece i žena, ali izbjegavajte upadljive šare, nabore i uoštravanje na njih.

Jedan od najvećih portretista današnjice Irving Penn isključivo je upotrebljavao neutralno sivu pozadinu za portrete za svoju knjigu „ Svijet u maloj sobi“. Sve svoje modele Penn je snimao u studiju, bilo da ih je dovodio tu ili sam odlazio k njima.

Penn je isključivo snimao, pri difuznoj svjetlosti. To je dnevna svjetlost sjeverne strane neba, koja se probija kroz stakleni krov ili najlonski materijal. Po njegovom mišljenju, hladna, sjeverna svjetlost neba, najviše odgovara, za snimanje portreta. Slijedi nekoliko primjera portreta slavnih likova čiji je autor Irving Penn:

Hladnoj sjevernoj svjetlosti uvijek su se divili slikari, a prekrasni portreti iz rane historije fotografije upravo su napravljeni pri ovoj svetlosti, koja ima tako prodiruću vidljivost da čak

obični objekti sjaju raskošnim unutrašnjim sjajem" kaže Penn. Bez ikakve dodatne rasvete, ovaj veliki fotograf je napravio takve portrete koji se mogu okvalifikovati i kao pravi antropološki dokumenti izuzetne vrijednosti. Sa svojim pokretnim studijom od aluminijumskih folija i najlonskim krovom, on je stigao u podnožje Himalaja, savane Zapadne Afrike, planinu Atlas na Ivici Sahare, a više puta i medju planinama Nove Gvineje.

Ovdje bih mogao navesti poznatu Penovu rečenicu o portretu koja me se dojmila:

"Dobra portret komunicira sa posmatračem, dotakne njegovo srce i ostavlja promijenu na onome ko ga vidi."

Pribor

Iako su za snimanje portreta dobre više-manje sve kamere, ipak neka diferencijacija postoji, kako u pogledu kamere tako i objektiv i pribora. Karsh je većinu svojih čuvenim portreta napravio kamerom "maroti" 13x18 cm ili 18x24 cm, ali i "roliflexom". I Penn je isključivo snimao "rolleiflexom", dok je Bresson "leicom".

Ova prva imena fotografskog portreta uglavnom su snimali normalnim objektivom.. Teleobjektivom se udaljujemo od modela, po smatramo, da sa izvesne distance, dovoljno se ne unosimo u njegov lik, u njegovo biće. Iako mogu da nam promaknu baš oni trenuci ekspresije koji predstavljaju suštinu jednog karaktera. Podsjetimo se ovdje Roberta Kapa je rekao, da "ako ti fotografije nisu uspjele, to je zato što nisi bio dovoljno blizu". Ironijom sudbine, poginuo je na minskom polju kao ratni fotoreporter u želji da što bliže priđe objektu.

Pomenuti majstori savjetuju da su odstojanja od 1 m do najviše 2 m najbolja odstojanja za snimanje portreta, jer su to "odstojanja intimnosti". Poslušajmo ove majstore i izbjegavajmo velike dugožične objektivne. Za ful frem kamere dovoljan je objektiv do 90 mm. Neki fotografi rado snimaju portrete i širokougaonim objektivom. Za portrete u ambijentu, kada treba što više obuhvatiti prostora a to je nemoguće učiniti normalnim objektivom, sigurno je da je tada širokougaoni nezamjenljiv. Takođe je dobro došao i za snimanje grupnih portreta, dok za pojedinačno portrete širokougaonini objektiv dolazi u obzir u dramatske ili karikaturne svrhe, da bi šokantno istakao pojedine dijelove ljudskog tijela ili glave (nos, čelo, ruke, vrat).

Vrste portreta

Postoje različite podjele portreta po različitim osnovama. Zbog ograničenog vremena ovom prilikom ćemo upoznati samo jednu:

Portrete razlikujemo po namjeni i dometu:

- dokumentarni (činjenični);
- privatni;
- javni;
- opisni (karakteristični);
- karakterni i
- kreativni

1. Dokumentarni (činjenični) portret:

DOKUMENTARNI PORTRET

Namjenjen je za ličnu kartu, pasoš, vojnu knjižicu, vozačku dozvolu i slično. Prvi i najvažniji zahtjev je da ličnost koja je portretisana bude u potpunosti identifikovana. Svjetlosno rješenje kod snimanja mora biti neutralno, bez posebnih efekata, ugao i tačka snimanja takođe, objektiv normalne žižne daljine. Nikakvi eksperimenti nisu dopušteni kako kod snimanja, tako i pri obradi.

2. Privatni portret:

PORTRET ZA PRIVATNU UPOTREBU

Namje je na za privatnu upotrebu. Ovakav portret je podsjećajno intoniran i služi za pokazivanje prijateljima, rođacima, kolegama. Prilično je naglašena kulturna (obožavalačka) komponenta. Ljudi treba da budu lijepi, zahvaćeni u trenutku koji daje reprezentativnu sliku dotičnog. Obično su to fotografije malog formata (6x9 cm, 9X14 cm), lijepo se po albumima, stavljaju se na vidna mjesta u stanu. Tehnički su uglavnom korektne. Ličnosti su prepoznatljive i to je jedan od važnijih zahtjeva kojem se mora udovoljiti.

3. Javni portret:

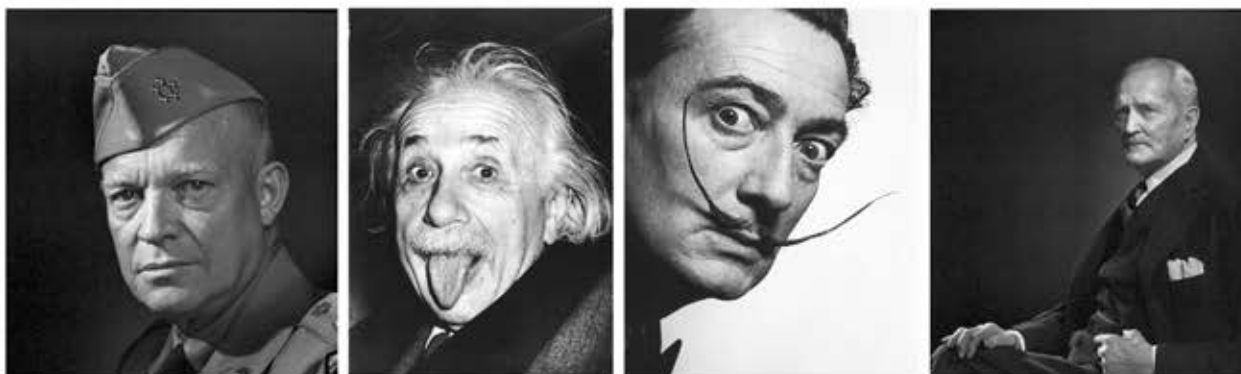
Namjena je za javnu upotrebu u vizuelnim sredstvima javnog informisanja: u novinama, časopisa, na TV ekranu. Uglavnom su to portreti poznatih ličnosti iz političkog, sportskog, naučnog, kulturnog i umjetničkog života, ali i anonimni ljudi koji nekim gestom, nekim postupkom, iz privatnog i anonimnog ulaze u sferu javnog života. Prepoznatljivost ličnosti je i ovde zastupljena, mada izvjesni eksperimenti (svetlost, ugao i tačka snimanja) mogu biti prihvaćeni samo u onoj mjeri koja ne utiče na identifikaciju ličnosti.

4. Opisni (karakteristični) portret:

Model koji je portretisan je reprezent i bitna karakteristika određene sociološke grupacije: starost, nacionalnosti, etničke pripadnosti, profesionalnog opredeljenja i bavljenja. Obično se snimanje obavlja u ambijentu koji je u logičnoj sprezi sa modelom. Na primer: radnik metalac u fabričkoj hali pored mašine, ljekar dentista pored pacijenta koji sjedi na zubarskoj stolici, seljak-čobanin pored stada ovaca, folklorna grupa-igrači koji su obučeni u karakteristične nošnje tog kraja snimljeni u odgovarajućem (karakterističnom) ambijentu. I ovde je dopušten slobodniji tretman sa svetlosnim rešenjem, uglom i tačkom snimanja, primenom objektivna sa različitim žižnim daljinama, ali modeli ostaju prepoznatljivi.

5. Karakterni portret:

Karakter ličnosti dat je ubjedljivo i vjerno. Iz portreta jednog čoveka mora se vidjeti i osjetiti priroda (karakter) njegove ličnosti: da li je u pitanju čvrst i energičan karakter ili slab; radin i uporan ili nezainteresovan i lijen; otvoren i prostosrdačan ili zatvoren, lukav i prepreden; veseo i razdragan, šeretski ili tužan i potišten. Identifikacija ličnosti je moguća, ali nije bitna pretpostavka; ličnost možemo ali ne moramo prepoznati. Snimanje se uglavnom obavlja sa malog rastojanja.

5. Kreativni portret:

Osoba koja se portretira je predmet (motiv, povod) od koga se polazi. U krajnjem rezultatu, vrlo često, identitet modela je teško utvrditi, a to i nije bio zadatak fotografa. Umjetnikova mašta je transformisala lik modela pomoću svetlosti, ugla i tačke snimanja. Lice osobe je likovni, optički i sadržajni podsticaj. U stvari, ovde se mora ukazati na odnos umjetnika prema modelu. Forma kroz koju fotograf odslikava ljudsko lice, jednu sudbinu, jednu humanističku sadržinu (fizičko, intelektualno i duhovno stanje), važna je, ali je, takođe, važan činilac i čovek ispred kamere. Jer, fotograf ne samo da oslikava, već se i poistovećuje sa tom sadržinom i ukoliko to prezentira na vještiji, pošteniji i plemenitiji način toliko je bliži istinskom portretu, istinskom umetničkom delu. Kreativne portrete najčešće srećemo na izložbama.

Na kraju ovog predavanja želim još da vam pokažem neobični i svakako originalni stil portrerisanja Amerikanca Filipa Helsmana koji je jedno vrijeme saradivao sa ekscentričnim nadrealistom, slikarom Salvadorom Dalijem. Kako ćemo vidjeti, Helsman je sve svoje modele, državnike, glumce književnike uspio nagovoriti da ih portretiše u skoku, ali na način koji govori o specifičnosti svakog pojedinačnog karaktera:

